

TOPRAĞIN DEVLERİ

Bugüne kadar ülkemizde gördüğünüz en büyük topraksolucanın uzunluğu ne kadardı? 10, 20 ya da 30 cm? Ya da belki biraz daha uzundu. Gördüğünüz türün uzunluğu ne kadar olursa olsun, yeryüzünün en büyük topraksolucanın yanında herhalde minyatürü gibi kalacaktır. Çünkü Avustralya'da yaşayan bir türün uzunluğu 3 m. olabiliyor.

Bilimsel ismi *Megascolides australis* olan bu dev topraksolucanı Avustralya'da yaşayan 1000'in üzerindeki doğal topraksolucanı türlerinden biri.

Çoğu yılandan daha uzun olan bu canlı ortalama 80 cm. uzunluğunda ve 2 cm. çapında oluyor. Ancak boyu 3 m.ye ulaşan bireyler kaydedilmiş.

Baş kısmı koyu mor, vücudunun diğer kısımları ise pembemsi-gri renkte olan ve özellikle Avustralya'nın Viktoria bölgesinde bulunan bu türün bireyleri yaşam ortamı olarak akarsu kıyıları boyunca uzanan nemli ve killi toprakları ya da bazı tepelerin özellikle nemli güney ve batı yamaçlarında bulunuyorlar.

Buldukları bölgelerde toprakların alt katmanlarında derin galeriler açıyorlar. Öyle ki galerilerinin derinliği birkaç m'yi bulabiliyor ve bu galeriler içindeki hareketleri bazen insanlar tarafından duyulabilecek seslere neden oluyor.

Diğer topraksolucanları gibi özel bir solunum organları yok. Deri solunumu yapıyorlar. Bu yüzden de solunumları için çevrelerinin sürekli nemli olmasına ihtiyaç duyuyorlar. Bu nedenle onları yüzeyde görmek pek mümkün değil. Nemli ve korunaklı galerilerini nadiren terk ediyorlar.

5 yıldan daha uzun süre yaşayabiliyorlar. Bu omurgasız bir hayvan için uzun bir ömür.

Üreme mevsimi olarak iklimin sıcak olduğu ilkbahar ve yaz aylarını tercih ediyorlar. Üremek için galerileri içinde büyük yumurta kokonları oluşturuyorlar. Kokon, içinde birkaç yumurtanın bulunduğu kapsül şeklindeki yapıya ve-

rilen isim. Kokon içindeki yumurtalardan 1 ya da 2 tanesi gelişimini tamamlıyor ve yaklaşık 12 ay sonra açılıyor. Yumurtadan yeni çıkan yavruların uzunluğu bile 20 cm olabiliyor.

Avustralya'da yaşayan doğal türlerin çoğu gibi dev topraksolucanları da tarımsal faaliyetlerden zarar görüyor. Bu faaliyetler habitatlarının bozulmasına neden oluyor ve böyle alanlarda yaşamlarını sürdürmeleri neredeyse olanaksız hale geliyor. Ayrıca böcek ve mantar öldürücüler başta olmak üzere tarım ilaçları onlar için de zehir etkisi yapıyor.

Başka yerlerden gelerek onların yaşam alanlarına yerleşen yabancı topraksolucanı türleri de onlar için bir tehdit. Çünkü yabancı türler doğal türlerin yaşam alanına -

rina ortak oluyor, hatta birçok bölgede doğal türlerin yerini alıyorlar.

Bu gibi nedenlerle bugüne kadar onlara önemli zararlar görmüşler. Bu yüzden de IUCN (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources- Dünya Doğayı Koruma Birliği) tarafından "vulnerable" (hassas türler) kategorisine alınmışlar. Yani daha fazla zarar görmesi halinde ciddi yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilecek türlerin kategorisine.

Bu devlerin yakın bir akrabası da Kuzey Amerika'da yaşıyor. Palouse solucanı (*Driloleirus americanus*) adı verilen bu tür Washington'un doğusundaki Palouse bölgesinde ve Idaho'da bulunuyor. Organik maddece zengin topraklarda ve nemli çayırılık alanlarda yaşıyorlar. 1897'de keşfedilen bu büyük toprakso-

lucanı da 1 m'den daha uzun olabiliyor. Bunlar da özellikle iklimin kurak olduğu yaz aylarında derin galeriler açıyorlar. Bu galerilerinin derinliği 5 m'den daha fazla olabiliyor.

Çok ender görülen bir tür olduğu için bugüne kadar biyolojisi hakkında çok fazla bilgi edinilememiş. Renksiz (albino) bir görünümü var. Ele alındığında zambak kokusuna benzer bir koku bırakıyorlar. Bunun kendilerini korumak için çıkardıkları bir salgıdan kaynaklandığı düşünülüyor.

Yakın zamanlarda yapılan gözlemler 1980'lerde soyunun tükendiği sanılan bu türün yaşadığını ortaya koyuyor. Bu türe ait bir birey son olarak 2005 yılının mayıs ayında Idaho Üniversitesi öğrencileri tarafından görülmüş.

Palouse solucanı da IUCN tarafından yine vulnerable kategorisine alınan tehlike sınırına yakın türlerden biri.

Her iki tür de sistematik açıdan Halkalisolucanlar şubesinin Oligochaeta sınıfına ait Megascolecidae familyası içinde yer alıyorlar.

Bu familyanın dünya üzerinde binden fazla türü yaşıyor ve genel olarak Gondwana yayılışı gösteriyorlar. Familya üyelerinin doğal yayılış alanı Avustralya, Yeni Zelanda, Doğu ve Güneydoğu Asya ile Kuzey Amerika. Ancak bazı türler tropik bölge ve Akdeniz ülkelerinde de yayılış gösteriyor. Bu familyaya giren türlerden 3'ü ülkemizde de kaydedilmiş. Ancak bunlar yakın akrabaları olan bu dev topraksolucanları gibi çok büyük değil. Boyları genellikle 10 ile 30 cm arasında değişen ve diğer topraksolucanlarına benzeyen türler.

Mete Mısırlıoğlu
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Biyoloji Bölümü

Yararlanılan Kaynaklar

Demirsoy A., Omurgasızlar=Invertebrata, Böcekler Dışında, 1998.
Omodeo P. and Rota E., Earthworms of Turkey, 1989.
Sims R. W. and Gerard B. M., Earthworms, 1999.
http://en.wikipedia.org/wiki/Gippsland_earthworm
<http://www.dpi.vic.gov.au/>